

UTILIZAREA INDEXĂRII COORDONATE ÎN EVIDENȚA BUNURILOR ARHEOLOGICE

IRINA OBERLÄNDER
TÂRNOVEANU

Muzeul Deltei Dunării, Tulcea —
Oficiul pentru patrimoniul cultural
național

Organizarea pe scară națională a sistemului unitar de evidență al bunurilor din patrimoniul cultural național și crearea unor organe specializate în identificarea, înregistrarea și întocmirea documentației științifice pentru aceste bunuri au avut drept urmare o sporire rapidă, continuă și sistematică a numărului de descoperiri.

Față de creșterea uriașă a volumului de informații în toate domeniile științifice, inclusiv în cele umaniste, metodele clasice de investigație se dovedesc tot mai greoaie și inoperante, incapabile să stăpânească și să organizeze materialul documentar ce se acumulează continuu. Timpul de căutare a documentelor și informațiilor tinde să se lungească nepermis de mult în dauna celui afectat gândirii și creației.

Abia dacă mai trebuie demonstrată, în aceste condiții, necesitatea stringentă de adoptare a unor sisteme moderne de înmagazinare și regăsire a informațiilor, capabile să facă față atât necesităților imediate, cât și celor de perspectivă. De rezolvarea acestei probleme depinde nu numai realizarea unei evidențe eficiente și complete a bunurilor susceptibile să facă parte din patrimoniul cultural național, în vederea ocrotirii, conservării și valorificării științifice, dar și deschiderea unor noi căi pentru cunoașterea sa.

Progresul unei științe se află în strânsă interdependență cu perfecționarea metodelor ei. Privită în această perspectivă, perfecționarea sistemului de evidență al informațiilor din principalele domenii ale patrimoniului cultural național reprezintă o etapă obligatorie în dezvoltarea cercetării științifice.

Alături de alte zone ale țării, județul Tulcea este deținătorul unui bogat patrimoniu arheologic, numismatic, etnografic, de științe naturale, artă medievală și carte veche.

Luând în considerare dezvoltarea cercetării științifice, investigațiile de teren, activitatea mereu sporită de depistare a valorilor, achizițiile și donațiile, putem aprecia că volumul patrimoniului cultural județean se va dubla în mai puțin de 5 ani.

Evidența științifică a acestui inestimabil tezaur a reprezentat preocuparea principală a specialiștilor noștri. Ideea la care am aderat încă

din faza de organizare a activității în această direcție a fost aceea că înmagazinarea informațiilor pe calculator reprezintă soluția optimă și de perspectivă, soluție la care, în mod inevitabil, se va ajunge. Este greu de conceput astăzi proiectarea unor sisteme de evidență care să ignore informatica, chiar și în domeniul științelor umaniste, desigur dacă acestea vor să nu rămână în afara progresului general al umanității. Proiectarea unui sistem de înmagazinare pe calculator a datelor și informațiilor privind patrimoniul nostru cultural național necesită însă timp și cheltuieli importante.

Pornind de la necesitatea unui sistem simplu și cu aplicabilitate imediată, care să răspundă nevoilor curente de regăsire operativă și multidimensională a informațiilor și luând în considerare stadiul actual al evidenței, cit și mijloacele umane și materiale de care dispunem, ne-am orientat spre adoptarea, într-o primă etapă cu durata de la 2 la 5 ani, a unui sistem de înmagazinare și regăsire a informațiilor pe baza indexării coordonate.

Sistemul cuprinde trei tipuri de memorii :

a) *memoria pasivă*, formată din fișele analitice de evidență, ordonate de la 1...n, pe măsura înregistrării lor (fig. 2) ;

b) *memoria activă* (informațională), constituită din fișele UNITERM, organizate pe domenii, pe clase tematice și respectiv, în ordinea alfabetică a descriptorilor (fig. 1) ;

c) *memoria operațională*, alcătuită dintr-un catalog deschis de fișe de vocabular controlat, orânduite alfabetic (fig. 3).

Înmagazinarea și regăsirea informațiilor și documentelor se face după principiul cunoscut pentru sistemele cu indexare coordonată (fig. 4). Etapa de înmagazinare cuprinde următoarele faze : 1) primirea și înregistrarea fișelor analitice de evidență în registrul de intrări ; 2) indexarea documentelor, apelându-se la fișierul de vocabular controlat ; 3) transcrierea adreselor pe fișele UNITERM, în funcție de descriptorii corespunzători ; 4) înmagazinarea fișelor UNITERM în memoria activă ; 5) înmagazinarea fișelor analitice de evidență în memoria pasivă.

Etapa de regăsire cuprinde, la rîndul ei, următoarele faze : 1) primirea cererii de informare ; 2) indexarea cererii de informare conform vocabularului controlat ; 3) căutarea fișelor UNITERM în memoria activă, una câte una sau prin regăsirea coordonată a mai multor unitermi ; 4) transcrierea adreselor ; 5) căutarea adreselor în memoria pasivă ; 6) furnizarea răspunsului la cererea de informare sub formă de listă de date, împrumut etc.

Memoriile sînt organizate în dulapuri metalice speciale, prevăzute cu sertare, iar căutarea fișelor este înlesnită de fișe divizionare (o fișă divizionară la fiecare sută de documente în memoria pasivă și respectiv, fișe divizionare pentru clase tematice și literele alfabetului în memoriile activă și operațională).

Adaptarea sistemului Uniterm la problemele specifice ridicate de caracterul documentelor noastre — fișele analitice — a fost experimentată pe un lot de 750 de fișe de arheologie. Am folosit o indexare liberă, urmărind în același timp organizarea treptată a unui vocabular controlat, rezultat din însăși procesul de analiză documentară. Fișele-

termen au fost supuse la repetate corectări, urmărindu-se unificarea sinonimelor relative, eliminarea termenilor nesemnificativi, defalcarea termenilor ce s-au dovedit prea generali etc.

Înregistrarea analitică și relativ unitară a informațiilor în fișele de evidență au făcut inutilă întocmirea unor fișe-document, sugerînd totodată clasele tematice ale fișierului Uniterm. S-au obținut un număr de 422 fișe Uniterm, grupate în șapte clase tematice, după cum urmează :

1. *Obiecte-Forme* (87 termeni), cuprinzînd denumiri de forme ceramice, de unelte, instrumente și dispozitive, podobe, elemente de arhitectură și de cult, diverse.

S-au adoptat următoarele reguli :

a) Obiectele fragmentare sigur identificate se asimilează cu cele întregi, ex. : fișa Uniterm „statuie“ cuprinde atît adresele fișelor de evidență care se referă la statui întregi, cit și la „cap de statuie“ sau „fragment de statuie“.

b) Pentru obiectele din care se păstrează întotdeauna numai părți, se consideră termenul care desemnează partea și nu întregul, ex. : „virf de săgeată“, „umbo de scut“, „tub de cimpoi“, „tortită de căldare“.

c) Obiectele care se descoperă în mod frecvent separate pe părți se indexează după termenii care desemnează părțile, ex. : în loc de fișă — termen „coloană“, avem trei fișe-termen : „bază de coloană“, „fus de coloană“, „capitel“. În mod analog, pe lângă termenul „amforă“ există termenii „toartă de amforă și șampilată“ și „gît de amforă șampilată“.

d) Obiectele relativ rare, ce pot interesa în aceeași măsură ca piese tridimensionale cit și ca reprezentări în basorelief, pe vase etc., se înregistrează pe o singură fișă Uniterm, ex. — „altar“, „rhyton“.

2. *Datate-Culturale* (60 termeni). Aceasta este singura clasă tematică la care nu s-a respectat regula de ordonare alfabetică a fișelor. Termenii au fost aranjați în ordine cronologică, folosindu-se o clasificare arborescentă pe epoci istorice, în cadrul epocilor pe secole, jumătăți de secol și sferturi de secol, apoi pe culturi, în ordine alfabetică.

a) Adresa fișei analitice de evidență se trece atît pe fișa de epocă, pe cea de secol, jumătate sau sfert de secol, cit și pe fișa de cultură, acolo unde este cazul.

b) Fișele Uniterm de secol cuprind și adresele obiectelor datate pe jumătăți sau sferturi de secol.

c) Adresele obiectelor cu datare nesigură sînt înregistrate cu semnul întrebării în paranteză.

d) Adresele obiectelor cu datare largă, pe două-trei secole, au fost trecute pe toate fișele-termen ce desemnează secolele respective.

3. *Localizări* (88 termeni). Unitățile teritoriale luate în considerare au fost satul și orașul, cu denumirile lor actuale (descoperirile aparținînd în totalitate județului Tulcea).

a) Pentru localitățile cu mai multe puncte arheologice, s-au întocmit fișe pentru toate acestea, adresele înregistrîndu-se atît la unitermul desemnînd localitatea cit și la cel desemnînd punctul arheologic, ex. : „Niculișel“ ; „Niculișel-basilică“ ; „Niculișel-Gorgonel“ ; „Niculișel-Bădila“ ; „Niculișel-Capaclia“.

4. *Nume antice* (51 termeni). În această clasă tematică au fost grupați descriptorii referitori la zeițăți, cetăți antice, nume de magistrați

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Fig. 1 — Fișa tip UNITERM

și proprietari de pe ștampile de amfore, nume proprii din inscripții, nume de unități militare etc.

5. *Materiale* (50 termeni). Aici au fost cuprinse atât materialul de alcătuire a obiectului, cât și materiale și substanțe secundare, folosite la decorare: smalt, firnis, vopsea, acestea din urmă înregistrate și pe culori.

6. *Tehnici* (20 termeni). Similar clasei 5, sînt grupate atât tehnicile de prelucrare, cât și tehnicile de decorare.

Numărul redus de termeni descriptori ai acestei clase se datorează completării deficitare a rubricii „tehnică“ din fișa analitică de evidență. Pentru zece de obiecte, singurul indiciu furnizat este „lucrat cu mîna“ (sic!), fie că este vorba de piese din os, metal sau ceramică.

7. *Decor* (66 termeni). Au fost luate în considerare: motive decorative, elemente de prelucrare a suprafeței cu rol decorativ; mărci de atelier, semne magice sau creștine, simboluri de pe ștampile de amfore; teme mitologice (ex.: „merele de aur“), reprezentări figurative (ex.: „jeu“, „delfin“, „vultur“).

Fig. 2 — Fișa analitică de evidență a bunurilor culturale de interes arheologic. (față/verso)

Fig. 3 — Fișa TERMEN utilizată în realizarea unui tezaur de descriptori. →

Fig. 4 — Schema sistemului de inmagazinare și regăsire a datelor și informațiilor la Oficiul pentru patrimoniul cultural național — Tulcea →

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9	TERMENUL:	CORESPONDENTUL ÎN LIMBI STRĂINE:	TERMINI DE RELAȚIE (TR)
		engleză -- franceză -- germană -- grecă -- rusă -- slavonă --	
	TERMEN NEACCEPTAT (V) (simoniac)		TERMENI SUBORDONAȚI (TS)
	TERMEN ACCEPTAT (TA)		TERMENI SUPRAORDONAȚI (TS)

Fig. 3.

FIȘA ANALITICĂ DE EVIDENȚĂ Nr. _____

D.P.C.N. nr. _____

H.C.M. nr. _____ poziția _____

1. DENUMIRE		2. CULTURA, EPOCA		14. FIȘA DE EVIDENȚĂ TOPOGRAFICĂ Nr.	15. FIȘA DE MONUMENT Nr.
3. DATARE		16. FOTO, DESEN			
4. LOCUL DESCOPERIRII	Județ	Oraș/comună	Sat	Loc	
	5. MATERIAL		6. TEHNICĂ		
7. DIMENSIUNI					
Lungime	Lățime	Înălțime	Grosime	Diametru	Greutate
8. DESCRIERE					
9. DECOR					
10. INSCRIPTII			17. CLIȘEU NR.	18. SCARA	
11. REFERIRI TIPOLOGICE					
12. DESCOPERITOR	Calitate	Data			
13. CONDIȚIILE DESCOPERIRII					
20. BIBLIOGRAFIE					

21. COORDONATE TOPO-STRATIGRAFICE						
22. DOCUMENTE DE SĂPĂTURĂ				DETINĂTOR		
Data	Detinător	Adresa	Titlul detinerii	Situația și nr. al planului	Loc de păstrare	Nr. inv. vechi / ncu
Forme de valorificare		Pret de achiziție	Valoarea nominală	24. MENȚIUNI SPECIALE		
Data	Constatarea	Fișa nr.	Data	Operația	Executanți	Fișa nr.
26. RESTAURARE				28. COMPLETARI		
	Nr.	Obiectul consemnat	Detinător	Operator nume, prenume	Funcția	Data
	A-N					
	A-N					
29. ANEXE				30. FIȘA ÎNTOCMITĂ DE:		
				Numele și prenumele	Funcția	Data
						Semnătura
				31. FIȘA VERIFICATĂ DE:		
				Numele și prenumele	Funcția	Data
						Semnătura

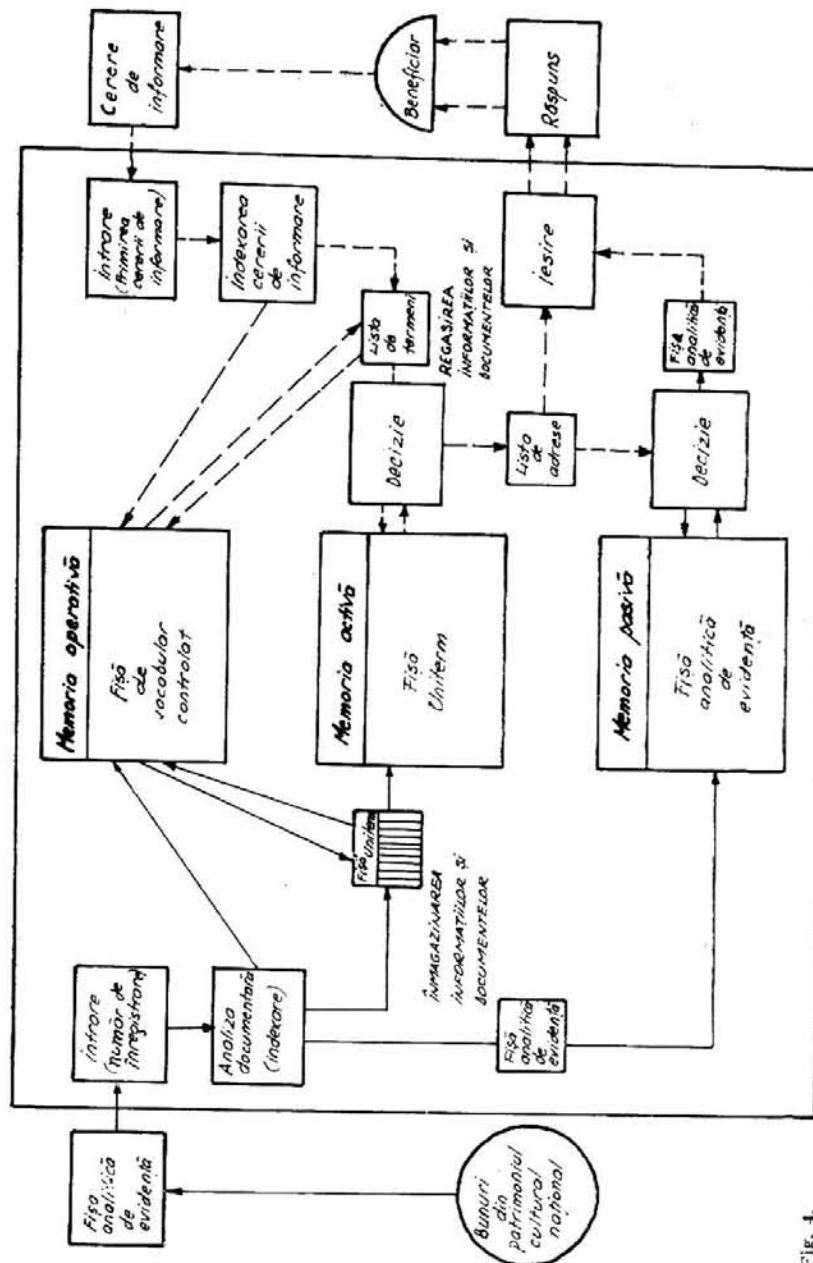

Fig. 4.

Avantajele sistemului de indexare coordonată — UNITERM.

Fiind un sistem manual, cu selecție vizuală și cu acces direct, fișierul Uniterm răspunde necesităților imediate, din această etapă, pentru înmagazinarea și regăsirea informațiilor. Sistemul necesită cheltuieli mici de dotare și întreținere, nu solicită amenajări speciale, ocupă un spațiu relativ redus — datorită organizării analitice a memoriei active — și poate fi utilizat de orice cercetător, fără eforturi de inițiere prealabilă. Sistemul asigură o regăsire multidimensională a informațiilor, înlesnind totodată crearea unui vocabular controlat și jucând rolul unui instrument de control al calității fișelor analitice de evidență.

Dezavantaje

Principalele dezavantaje ale metodei de indexare coordonată le reprezintă consumul mare de timp și de efort la prelucrarea informațiilor și dependența cantitativă și calitativă de fișele analitice de evidență.

Ritmul de înmagazinare al informațiilor nu poate depăși ritmul relativ lent de întocmire a fișelor analitice de evidență complete, capabile să intre în sistem. În acest fel, o mare cantitate de informații referitoare la patrimoniul cultural național, aflată în declarații de bunuri, inventare, fișe de teren etc., rămâne în afara sistemului și are toate șansele să rămână încă multă vreme.

Eficiența sistemului adoptat, ca de altfel a oricărui alt sistem, este direct determinată, prin specificul documentelor indexate, de calitatea științifică a fișelor analitice de evidență, pe termenii cărora se bazează. În această privință, au ieșit la iveală o serie de imperfecțiuni în conceperea și completarea fișelor de evidență: folosirea unor termeni neclari, ambigui sau chiar eronați, omisiuni și informații incomplete, neglijențe în completarea unor rubrici etc.

Elaborarea vocabulelor controlate pe domenii se impune încă o dată ca o cerință de primă urgență pentru perfecționarea evidenței patrimoniului cultural național.

În perspectivă, pe măsura creșterii numărului de documente, sistemul UNITERM va deveni greu și imprecis.

Din toate aceste considerente, fișierul Uniterm nu poate constitui decît o fază de tranziție, o etapă, pe calea înmagazinării și regăsirii informațiilor.

Rezultatele obținute în alte domenii, care lucrează cu volume mari de date și informații, în înmagazinarea și analiza acestora cu ajutorul calculatoarelor electronice deschid un orizont promițător și pentru evidența patrimoniului cultural național.

Cheltuielile pe care le necesită proiectarea unui astfel de sistem se vor justifica pe deplin prin câștigul infinit de rapiditate, precizie, profunzime de analiză, scădere considerabilă a riscului de eroare subiectivă și deschiderea unor căi noi în cercetarea științifică.

În perspectiva acestei etape superioare, pregătirile trebuie să înceapă încă de pe acum.

THE UTILIZATION OF COORDINATE INDEXING FOR THE
EVIDENCE OF ARCHAEOLOGICAL OBJECTS

ABSTRACT

The paper deals with the evidence system of cultural object carried out at the National Cultural Patrimony Office — Danube Delta Museum, Tulcea.

Starting from the necessity of a simple system allowing for an immediate applicability, able to meet the current needs of finding information and taking into account the present primary stage of evidence as well as the available human and material means, we have experimented the UNITERM system of coordinate indexing.

The system comprises three types of memory :

a) *passive memory*, made up of analytical evidence cards, ranging from 1...n, as they are registered (Exhibit 1) ;

b) *active (informational) memory*, made up of UNITERM cards arranged into thematic groups according to subjects and to the alphabetical order of descriptors (Exhibit 2) ;

c) *operational memory*, made up of an open card catalogue for a controlled vocabulary, in alphabetical order (Exhibit 3).

The storing and retrieval of information is performed according to the well-known principle for the coordinate indexing systems (Exhibit 4).

The applicability of the UNITERM system to specific questions of our documents — the analytical evidence cards — has been tested on a set of 750 cards for archaeological objects.

We have utilized a free indexing, aiming at the same time at a gradual organization of a controlled vocabulary resulting out of the documentary analysis itself. The analytical and rather unitary registration of informations in the evidence cards has made the working out of card-documents useless, hinting at the same time at the thematic groups of the UNITERM card-index. The result was a number of 422 UNITERM arranged into 7 thematic groups as follows: 1) objects — shapes; 2) dating-cultures; 3) localization; 4) antique names; 5) materials; 6) techniques; 7) decoration.

The UNITERM-cards have been arranged alphabetically within each group with the exception of group 2 (dating-cultures) where a ramified classification has been used according to a chronological criterium: historical epoch, century, a half or a quarter of a century; culture (in alphabetical order). There also have been established practical unitary rules for the indexing of primary documents.

This system allows for a multidimensional and rather rapid retrieval of information, requires small equipment and maintenance expenses, no special arrangements; it covers a rather limited space thanks to the analytical organization of the active memory and can be handled by any researcher with no need of undergoing a preliminary initiation.

The main disadvantages of the UNITERM system consist in the waste of time and effort for the procession of indexing and in the quantitative and qualitative dependence on the analytical evidence cards.

The rate of storing informations cannot exceed the relatively low rate of working out complete analytical evidence cards able to join the system. A large range of information concerning the National Cultural Patrimony to be found in notifications of cultural objects, inventories, primary-cards, archaeological site diaries, etc. is thus left outside the system and is liable to stay so for a long time. With the increasing number of documents, the UNITERM card-index will grow obscure and clumsy. For all these reasons, the coordinate indexing system represents only a transitional, imperfect stage in the process of the modernization of the evidence system of the national cultural patrimony.

The „manual“ stage of the storage and retrieval of informations, likely to last in our opinion from two to five years, should be followed by the stage of automatic computerized evidence, the only proper solution in the future liable to satisfy the growing complexity of the problems bearing on the evidence of national cultural patrimony and of the development of scientific research.

L'INDEXATION COORDONÉE UTILISÉE
DANS LA GESTION DES BIENS ARCHÉOLOGIQUES

RESUMÉ

L'auteur expose le système utilisé pour la gestion des biens archéologiques qui a été adopté par l'Office du patrimoine culturel national au Musée du Delta du Danube à Tulcea.

Partant de l'idée qu'il était nécessaire d'adopter un système simple et immédiatement applicable qui puisse répondre aux demandes courantes d'information et tenant compte de l'état d'évidence existant ainsi que des possibilités matérielles et humaines, nous avons expérimenté le système d'indexation coordonnée UNITERME.

Le système adopté utilise :

a. des fiches analytiques d'évidence, classées au fur et à mesure de leur enrégistrement, ce qui constitue la *mémoire passive* du système (fig. 1) ;

b. des fiches UNITERME, classées par domaines, thèmes et par ordre alphabétique des descripteurs, ce qui constitue la *mémoire active* du système (fig. 2) ;

c. un vocabulaire contrôlé dont les fiches sont classées en ordre alphabétique, ce qui constitue la *mémoire opérationnelle* du système (fig. 3).

Le traitement primaire des informations a lieu au moyen de règles bien connues de l'indexation coordonnée (fig. 4).

L'adaptation du système UNITERME aux problèmes que posent nos documents — les fiches analytiques des objets archéologiques — a été expérimentée sur un lot de 750 fiches. On a utilisé une indexation libre tout en recherchant la réalisation d'un vocabulaire contrôlé au cours de l'analyse documentaire qui s'ensuivit. Le fait que les informations contenues dans les fiches analytiques étaient enrégistrées de façon relativement unitaire a permis d'éviter l'élaboration des „fiches-documents“. On a obtenu ainsi 422 fiches UNITERME (mots clefs) qui ont été groupées en 7 classes thématiques comme suit : 1. Objets-Formes; 2. Datation-Cultures; 3. Localisation-site; 4. Appellations antiques; 5. Matériel utilisé; 6. Technique employée; 7. Décorations.

Des règles pratiques unitaires ont été établies dans l'indexation des fiches analytiques d'évidence.

Ce système assure une extraction assez rapide et multiforme des informations sollicitées. Le frais de son organisation et de son entretien sont mineurs. Son installation et le local nécessaire n'ont pas posé de problèmes spéciaux. Le système en soi peut être abordé et utilisé par n'importe quel chercheur, sans avoir besoin d'une initiation préalable.

Les principaux désavantages que présente le système d'indexation coordonnée au moyen de fiches UNITERME est le grand nombre d'heures de travail que nécessite la mise en fichier des informations et sa dépendance étroite, autant du point de vue quantitatif que qualitatif, des fiches analytiques. Le rythme d'emmagasinage des informations ne peut dépasser le rythme assez lent de l'élaboration des fiches analytiques qui sont aptes à entrer dans ce système. De ce fait un grand nombre d'informations se référant au patrimoine culturel et qui figurent dans les déclarations des collectionneurs d'objets d'art, dans des inventaires des musées et des institutions de culte, etc. n'arrivent pas à figurer dans notre système et ont toutes les chances d'être ignorées encore longtemps.

Nous devons prendre aussi en considération qu'à mesure que le nombre des documents s'accroît, le fichier d'unitermes deviendra plus difficile à consulter et son degré d'imprécision augmentera.

Ces considérations ont amené l'auteur à la conclusion que les systèmes d'indexation coordonnée ne peut constituer qu'une phase transitoire, utilisable pour une première étape seulement, dans le vaste programme de modernisation de la gestion informationnelle du patrimoine culturel national.

Cette étape „manuelle“ du traitement des informations devra être suivie par une étape de gestion automatique sur ordinateur qui constitue la seule solution viable et de perspective, pouvant faire face aux nombreux problèmes complexes que posent la gestion informationnelle de notre patrimoine culturel et les exigences de la recherche scientifique.